

הארץ

גם בלי חוט מקשר, אלה שלוש תערוכות מצוינות

שלוש תערוכות יחיד מוצלחות של מאיה ז"ק, ליאור גריידי וטל אמיתילביא מוצגות בגלריה העירונית לאמנות עכשווית ברמת השרון. הן מראות שהקשר בין גוף, זיכרון ואמנות אינו שחור לבן

עקוב

גלעד מלצר

22 במרץ 2023

אפשר היה למצוא חוטים מקשרים בין שלוש תערוכות היחיד בגלריה העירונית לאמנות עכשווית ברמת השרון. לא חסר מי שהיה מהגג על הא ועל דא ומביא ציטוט מרשים מהוגת דעות חשובה. אבל טוב עשתה האוצרת רווית הררי שהתייחסה לכל תערוכה כיחידה נפרדת, שבה כל אמן ואמנית מציגים עולם משלו או שלה.

מה שבכל זאת מחבר בין ההצבות גלוי וברור, וטוב שלא נקבר תחת מלל. אף שמדובר בתכנים, חומרים, צורות, היסטוריות וזיקות מאוד שונות, שלוש התערוכות פועלות במנעד גוונים מאוד צר: שחור, לבן, ואפורים שביניהן. במעט המקרים שצצים צבעים אחרים הם בעיקר מדגישים את הצמצום לשחור-לבן של כל היתר.

בכל זאת מילה על מילה. השם שבחרה מאיה ז"ק לפרויקט שלה שכולל פסלים, וידיאו ורישומים הוא "התבשרות". כשצופים בסרט נדמה תחילה שמדובר בבשורה על מותה בטרם עת של האם, כשז"ק היתה רק בת 20. לאורך 12 הדקות ז"ק מדברת עם אביה, אך לא רואים אותם. רואים את הידיים שלו ושלה מדפדפות באלבום תמונות, אותיות גזרות שמצטרפות למילים, אצבעות שהנייר משסף עד דם (הא! הנה לראשונה צבע), חיתוכי דימויים ותצלומים, מכשיר הקלטה ישן, זרועות, וקלז אפ על המילים שמוטבעות על מכשיר הקלטה ישן, Memory Rewind. הוראות הפעלה שמסכמות את המהלך.

בעזרת דיבור, חילוף מילים ומשמעות, דימויים, פרטי פרטים, ז"ק מנסה ללכוד מתוך החלומות והזיכרונות עוד רגע עם אמה, לצקת פיסת משמעות מהפתאומיות של המוות, לארגן נרטיב ממה שהולך ומתפוגג. אבל המשמעות המלאה של "התבשרות" מתבררת דווקא דרך האובייקטים, כולם כאלו שבאים במגע עם הגוף עם הבשר. בטכניקה ידנית, מאוד גופנית של מיחוי (פרוטאז'), מריחה-רישום על גבי משטח כך שכל זיו ובקע נרשם, כל בליטה וחרין באמבט, מזרח, אגן טבילה, שולחן שספגו באופן הכי ישיר, אמיתי ומטאפורי כאחד, את מגע האם שהיתה ואינה. או כפי שמנסחת זאת ז"ק, "החוויה הזו שהגוף נעלם". חוויה שהיא אולי החוט שמקשר — לא שחייבים חוט מקשר — בין שלוש התערוכות.

ב"ימים לבנים" מציג ליאור גריידי הקשר ברור בין גוף לחלל וזיכרון. גם כאן מופיע הממד האוטוביוגרפי. קיר אחד נאטם כולו בכריות בגודל אחיד, שורות שורות וטורים טורים, רשת מודרניסטית של רדי־מיידס רכים, שמצד אחד נמצאים בכל בית, ומצד שני מסמלים אינטימיות ספציפית. אותו מתח בין הכללי לפרטי נרקם כשהפסוק מברכות השחר, נשבר על שתי כריות שמוצגות בנפרד. על אחת נכתב "שהחזרת בי נשמת" ועל השנייה "בחמלה". המילים המשלימות, "רבה אמונתך" נגדעו, והפניה עוברת מהתחום הרליגיוזי, האמוני, האוטומטי, לראש של הפרטנר/ית בכרית הסמוכה. מעט אובייקטים סופגים את סימני הגוף כמו כריות, ואכן בכניסה לחלל גריידי הוסיף סדרה של עבודות קולאז' קטנות ובהן הטבעות של כפות ידיו שנצבעו לבן, על ניירות לבנים.

זו לא הפעם הראשונה שהאוצרת הררי מוצאת אמן שמתמודד באופן מקורי עם קיר הזכוכית, כלומר עם המתח שבין פנים וחוץ, עם שינויי האור הטבעי. גריידי בנה קיר שבהוויה הישראלית יכול היה בקלות להזכיר ביצורים משקי חול, אבל הבחירה בצבעים, בחומרים ובמילים פוררה את החומה והפכה את החלל למזמין, נוגה ומפתה. גם כאן יש מילת מפתח: ציפיות. הן אלה שמכסות את הכריות בלובן והן אלה שגריידי וכולנו נושאים עמנו בימים לבנים ואפלים כאחד.

החלל שהוקצה ל"החדר הפועם", המיצב הנהדר של טל אמיתי־לביא, היה בית הבאר של המושבה רמת השרון. את הבור־באר היבשה אפשר לראות מבעד לזכוכית, עוגן לעבר ולאפשרות שמשהו יקום, קם, חי ופועם במקום הזה — מים. על פי הבאר מוקרנת אדוות המים, ולצדו פועמת ספירלה לבנה שעולה ויורדת, כמו הרוטוסקופים של דושאן, כמו בוכנה, לב, כניסה ויציאה ממעמקים. וכן, נו טוב, קצת כמו הכריות של גריידי. הנה דברים מתקשרים.

הפעילות אינן רק של הספירלה. האש המוקרנת מרצדת באח. הדוגמאות הגיאומטריות שעל השטיח נפתחות, מתפתלות, מתלכדות, ורוחשות. קרני האור משתברות על גרם המדרגות שנשזר מחוטי ניילון דקיקים, חולפות דרך השקיפות, ויוצרות פעימות אור על הקירות והווילונות. אף שהבית ריק מיושביו, הוא מלא בתנועה, בתחושה של חיים שהיו שם, שחולפים בלי שאפשר ללכוד אותם, או כמו שאומרים לשים עליהם אצבע.

אותה אצבע, כף יד, עקבות בחלל, אובייקטים, הקרנות ודימויים של גופים שנעלמו לתוך הערפל הקרוי זיכרון מרחפים בין שלוש התערוכות. הם מתגלמים בחומרים ובאופנים שונים, ומסרבים להתקבע כטוב או רע, כברור או חמקמק, כשחור או לבן.

שלוש תערוכות יחיד — מאיה ז"ק, ליאור גריידי, טל אמיתי־לביא. אוצרת: רווית הררי. הגלריה העירונית לאמנות עכשווית רמת השרון, רחוב ויצמן 20. שני־חמישי 17:00-9:00, עד 14:00:10:00. 15.8

